

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

โลกยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์มีความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ท่ามกลางภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ความผันผวนทางการเมือง วัฒนธรรม และศีลธรรม เป็นเหตุสำคัญที่ต้องเรียนรู้ในการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา เตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายของกระแสโลก ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ คุณภาพของคน

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องเริ่มต้นด้วยการการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนรู้จักคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเองและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (กรมสุขภาพจิต, 2544ก : 65)

จากการสำรวจระบบการศึกษาของประเทศไทยปัจจุบันพบว่าส่วนใหญ่มุ่งเน้นการเรียนการสอนให้เด็ก คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ มุ่งพัฒนาด้านสติปัญญา ทำให้เด็กไทยหัวโต เก่งท่องจำ แต่ขาดความสามารถในการควบคุมอารมณ์ (ทศพร ประเสริฐ, 2543 : 111) ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการประเมินหลักสูตรของกรมวิชาการ (กรมวิชาการ, 2542 : 18) พบว่า ความล้มเหลวของการศึกษา คือไม่สามารถสร้างคนให้มีจิตใจที่ดี หลักสูตรให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม น้อยไป สถาบันศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ ให้เรียนเก่งเพื่อสอบแข่งขันเข้าเรียนในระดับสูง จนละเลยการพัฒนาทางด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคม ทำให้เกิดปัญหาคือ ไม่สามารถปลุกฝังจิตใจที่ดีให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างข่าวเช่น นักเรียนชั้นประถมยกพวกตีกันควลป็นกันเพราะเรื่องผู้หญิง นักเรียนอาชีวต่างสถาบันขึ้นรถเมล์คันเดียวกันเพียงแค่มองหน้าแล้วรู้จักเขม่นถึงกับต้องแทงกันปางตาย นักศึกษาทำร้ายอาจารย์เพราะไม่พอใจที่ถูกตักเตือน วัยรุ่นกระโดดตึกกินยาเพื่อฆ่าตัวตายเพราะอกหัก น้อยใจพ่อแม่หรือผิดหวังที่สอบได้คะแนนต่ำหรือสอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ก่อนเวลาอันควร ปัญหาโรคเอดส์และการติดยา ปัญหาเหล่านี้มีสาเหตุจากการขาดความสามารถทางอารมณ์ในหลายๆ ด้าน เช่น มีความอดกลั้นอดทนต่ำ ไม่รู้จักการรอ

คอยเพื่อผลที่ดีกว่าในอนาคต ไม่เข้าใจอารมณ์และความรู้สึกที่แท้จริงของตนเองและผู้อื่น ไม่มีทักษะในการจัดการเชิงสร้างสรรค์กับอารมณ์และความรู้สึกที่เกิดขึ้น ขาดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ (อุไร ต้นสกุล, 2543 : 24-25) จากการศึกษาทางจิตวิทยาพบว่า คนที่มีสติปัญญาสูงจำนวนมากประสบความล้มเหลวทั้งด้านการทำงานและชีวิตครอบครัว เนื่องจากมีปัญหาด้านการควบคุมอารมณ์ และด้านมนุษยสัมพันธ์ และปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลให้คนทำงานเก่ง ๆ ต้องล้มเหลวนั้นเป็นปัจจัยด้านความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ และปัจจัยทางด้านอารมณ์ ที่มีลักษณะควบคุมตนเองไม่ได้และแสดงออก เช่น ฉุนเฉียว โกรธง่าย หน้ายบูดบึ้ง จึงทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ (วีระวัฒน์ ปิ่นนิตามัย, 2542 : 3) โกลแมน (Goleman, 1995 : 34) ได้กล่าวว่าคนที่ประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับสติปัญญาเพียง 20 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลือเป็นเรื่องของการเข้าสังคม ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรับรู้อารมณ์ของตนเอง การจัดการกับอารมณ์และความตึงเครียด ซึ่งโกลแมนเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า เซวาน์อารมณ์ (Emotional Intelligence)

เซวาน์อารมณ์เป็นทักษะเฉพาะตัวที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จทั้งในด้านการงาน ครอบครัว และชีวิตส่วนตัว เพราะเซวาน์อารมณ์คือการเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง รู้จักควบคุมจัดการและแสดงออกทางอารมณ์ และใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสม ที่สำคัญคือ มองโลกในแง่ดี แก้ไขความขัดแย้งโดยเฉพาะความเครียดที่เกิดขึ้นในจิตใจได้เป็นอย่างดี (เทอดศักดิ์ เดชคง, 2542 : 8) การศึกษาเรื่องเซวาน์อารมณ์ทำให้บุคคลเริ่มตระหนักว่าการที่เราจะประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ เช่น การเรียน การทำงาน การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตทางสังคม จะต้องอาศัยองค์ประกอบทางด้านเซวาน์อารมณ์ด้วย และเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก นอกจากนี้การศึกษาเซวาน์อารมณ์จะช่วยให้บุคคลเรียนรู้โดยตรงเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ สามารถเข้าใจและจัดการควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาลกับตนเองและการเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น มีผลต่อการดำรงชีวิตในสังคมของบุคคลสามารถสื่อสารกันด้วยความเห็นอกเห็นใจ ตลอดจนมีแรงจูงใจที่จะกระทำสิ่งต่างๆ อย่างสร้างสรรค์และที่สำคัญยิ่งคือ คนที่เรียนรู้เรื่องอารมณ์ย่อมรู้จักการรักษาความสมดุลระหว่างความมีเหตุผลกับอารมณ์ (คมเพชร ฉัตรสุกกุล, 2542 : 32)

กระทรวงศึกษาธิการเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาเซวาน์อารมณ์ของเด็กไทย เห็นได้จากแนวคิดในการพัฒนาเด็กไทยให้เป็นคนเก่ง คนดี ที่มีความสุข ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถทางอารมณ์ มีความเข้าใจตนเอง เข้าใจเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และสามารถแก้ไขปัญหาความเครียดทางอารมณ์ได้ รวมทั้งเห็นคุณค่าในตนเอง

(กรมวิชาการ, 2542 : 25) และจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542(มาตรา 6)

ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการศึกษาดังต่อไปนี้เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 3)

หลักสูตรการศึกษาในปัจจุบันมุ่งพัฒนาผู้เรียนในลักษณะองค์รวม มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญาและสังคม ในทุกช่วงชั้นของการจัดการศึกษา ให้ผู้เรียนมีความสามารถในการพัฒนาตนเองตามเป้าหมายและวิธีที่วางไว้มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถทางอารมณ์หรือเชาวน์อารมณ์ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการใช้ชีวิต โดยมุ่งปลูกฝังตั้งแต่เด็กๆ ให้มีความเข้าใจตนเอง เข้าใจเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งทางอารมณ์อันจะนำไปสู่การยกระดับจิตใจ มีความสุขอย่างที่มีควรจะเป็นและสามารถที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ (สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์, 2541 : 51)

ในการพัฒนาเชาวน์อารมณ์ของเด็กนั้น ควรได้มีการประเมินความพร้อม ความต้องการก่อนเพราะ เด็กคนเดียวกันอาจมีสมรรถนะเชาวน์อารมณ์แต่ละด้านแตกต่างกันไป และหลังจากการพัฒนาที่ควรจะมีการติดตามประเมินผลของการพัฒนาด้วย (วิระวัฒน์ ปิ่นนิคามย์, 2542 :136) การวัดและการประเมินเชาวน์อารมณ์ โดยหลักการแล้วสามารถประเมินได้ 2 นัยใหญ่ๆ คือการใช้เครื่องมือที่เป็นปรนัย (Objective Measure) อาทิเช่น แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบประเมิน และการให้รายงานหรือแสดงความรู้สึก (Subjective Measures) อาทิ โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต การรายงานตนเองโดยการบันทึก การรายงานความรู้สึกจากสิ่งเร้า แต่ละแนวทางให้ผลการประเมินที่มีความเชื่อถือ และความเที่ยงตรงแตกต่างกัน ยังไม่มีข้อสรุปว่าวิธีไหนเหมาะสมที่สุด เนื่องจากงานศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์มีอยู่อย่างจำกัด และอยู่ในขั้นของการพัฒนา และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ(วิระวัฒน์ ปิ่นนิคามย์, 2542 :83)

ผู้วิจัยเห็นว่าปัจจุบันยังมีเครื่องมือวัดเชาวน์อารมณ์น้อยมาก แบบวัดที่นำมาใช้วัดเชาวน์อารมณ์ส่วนใหญ่เป็นแบบทดสอบจากต่างประเทศ และแบบวัดที่สร้างขึ้นผู้วิจัยสร้างขึ้นก็เพื่อใช้ศึกษาเฉพาะในงานวิจัยนั้นๆ มิได้มุ่งเน้นกระบวนการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดอย่างละเอียด โดยเฉพาะการตรวจหาคุณภาพในประเด็นของความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของแบบวัดที่ใช้วัดเกี่ยวกับด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาแบบวัดเชาวน์อารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และสร้างเกณฑ์ปกติ (Norms) ของแบบวัด ซึ่งคาดว่าจะจะเป็นแบบวัดเชาวน์อารมณ์ที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ศึกษาเชาวน์อารมณ์ของนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับให้คำปรึกษา แนะนำ ปรับปรุง และพัฒนาเชาวน์อารมณ์ของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อสร้างและพัฒนาแบบวัดเชาวน์อารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อสร้างเกณฑ์ปกติ (Norms) ของแบบวัดเชาวน์อารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์คือ

1. ได้แบบวัดเชาวน์อารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และเกณฑ์ปกติ (Norms) สำหรับแปลความหมายคะแนนจากแบบวัดเชาวน์อารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ปกครองของนักเรียน ในการนำแบบวัดเชาวน์อารมณ์ไปใช้ศึกษาเชาวน์อารมณ์ของนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับให้คำปรึกษา แนะนำ ปรับปรุง และพัฒนาส่งเสริมเชาวน์อารมณ์ของนักเรียนแต่ละคน
3. ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเครื่องมือวัดเชาวน์อารมณ์รูปแบบอื่นๆ แก่นักเรียนในระดับต่างๆ ต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการสร้างแบบวัดเชาวน์อารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนครศรีธรรมราช มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 76 โรงเรียน 1,131 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 43,655 คน เป็นนักเรียนชาย 20,847 คน เป็นนักเรียนหญิง 22,808 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 3,349 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เซวาน์อารมณ์ (Emotional Intelligence) หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะตระหนักถึงความรู้สึก ความคิดและอารมณ์ของตนเองและของผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นภายใน ตลอดจนสามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถให้กำลังใจตนเองในการที่เผชิญกับอุปสรรคและข้อขัดแย้งต่างๆ ได้อย่างไม่คับข้องใจ รู้จักจัดการความเครียด มองโลกในแง่ดี และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข จนประสบความสำเร็จในชีวิต

2. แบบวัดเซวาน์อารมณ์ หมายถึง แบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อวัดเซวาน์อารมณ์ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมองค์ประกอบของเซวาน์อารมณ์ ตามแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน และนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) พบว่าองค์ประกอบของเซวาน์อารมณ์ที่สำคัญ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการรู้จักตนเอง หมายถึง การรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง เข้าใจสาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์ต่างๆ สามารถแยกแยะอารมณ์ที่แท้จริงของตนเองได้ รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง มีความมั่นใจในตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถและความมีคุณค่าของตนเอง

2.2 ด้านการควบคุมอารมณ์ของตนเอง หมายถึง ความสามารถระงับอารมณ์ของตนเองที่เกิดขึ้นภายในจิตใจหรือเกิดขึ้นจากสิ่งขั้วต่างๆ ตลอดจนทั้งความต้องการของตนเองไว้ได้ ยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสามารถแสดงออกในสถานการณ์ที่เหมาะสมไม่หวั่นไหวต่อเหตุการณ์ต่างๆ

2.3 ด้านการสร้างแรงจูงใจในตนเอง หมายถึง การสร้างความหวังและสร้างกำลังใจให้กับตนเอง เพื่อให้ได้รับความสำเร็จในการทำงานที่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อ มีความพยายามหาวิธีแก้ปัญหา และปรับปรุงงานเพื่อนำตนไปสู่ความสำเร็จ มีการวางแผนการทำงานอย่างมีระบบ

2.4 ด้านรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น หมายถึง ความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น โดยสามารถแปลความหมายของอารมณ์ ความรู้สึกและการแสดงออกของผู้อื่นได้ และเข้าใจอารมณ์ เข้าใจความรู้สึก เข้าใจความคิดหรือความต้องการของผู้อื่น

2.5 ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หมายถึง ความรู้สึกเป็นห่วงเป็นใยผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็น หรือยอมรับฟังปัญหาของผู้อื่น ตัดสินใจทำสิ่งใดโดยคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อน

2.6 ด้านการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น หมายถึง ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นมิตรกับบุคคลได้ทุกประเภท มีความคล่องแคล่วในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี และสามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นได้

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

4. เกณฑ์ปกติ หมายถึง ข้อเท็จจริงทางสถิติที่บรรยายการแจกแจงของคะแนนของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้จากแบบวัดเชาวน์อารมณ์ และเป็นคะแนนตัวแทนที่จะบอกระดับเชาวน์อารมณ์ของผู้สอบว่าอยู่ในระดับใดของกลุ่มประชากร โดยแสดงลงในตารางซึ่งบอกความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนดิบกับค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Percentile Rank) และคะแนนที่ปกติ (Normalized T - Score) ที่แปลงมาจากคะแนนดิบ